

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ**

**OTİZM VE GELİŞİMSEL BOZUKLUKLAR UYGULAMA VE ARAŞTIRMA**

**MERKEZİ**

**(GEBAM)**

**PAYDAŞ GÖRÜŞLERİ RAPORU**

**2023**

## İçindekiler

Merkez Sunumu .....	3
Giriş.....	4
Yöntem .....	5
Veri Toplama Aracı .....	5
Veri Toplama Süreci.....	5
Veri Analizi.....	5
Bulgular.....	6
Katılımcı Özellikleri .....	6
Anket Sorularına Verilen Yanıtlar .....	7
Soru 1.....	7
Soru 2.....	7
Soru 3.....	8
Soru 4.....	9
Soru 5.....	9
Soru 6.....	10
Soru 7.....	11
Sonuç.....	11

## Merkez Sunumu

Gazi Üniversitesi 97 yıllık geçmişı ve güçlü yapısı ile ileriye dönük çalışmalarını da güçlendirerek devam etmektedir. Fakülte, yüksekokul, araştırma merkezleri ve tüm birimleri ile belirlenmiş olan misyon-vizyon ve değerler (<https://gazi.edu.tr/view/page/217061>) doğrultusunda belirlenmiş hedeflere dönül çalışmalar yapmak ve bunu toplumla buluşturma sorumluluğunu taşımaktadır. Geliştirdiklerini toplumun faydasına sunarken geliştirme ve araştırma faaliyetlerini de toplumsal ihtiyaçlarla buluşturarak ulusal ve evrensel bir çizgi tutturmayı da başarmaktadır.

Otizm ve Gelişimsel Bozukluklar Uygulama ve Araştırma Merkezi (GEBAM) Ünivesite'nin bir parçası olarak aynı misyon-vizyon ve değerleri paylaşmakta, kendi çalışmalarını da bu doğrultuda devam ettirmektedir ([gebam.gazi.edu.tr](http://gebam.gazi.edu.tr)).

Çalışmalarına şekil verme konusunda Merkez idaresi yönetim kurulu ve danışma kurulu ile gerçekleştirdiği istişarelere ek olarak dış paydaşların da görüşlerin alarak çalışmalarda önem ve öncelik sıralamasına gitmektedir Aşağıda 2023 yılında Merkez tarafından çevrimiçi gerçekleştirilen veri toplama sürecinden elde edilen verilere dair raporu bulabilirsiniz.

Saygılarımızla,

Merkez Yönetimi Adına  
Dr. Necdet Karasu  
Müdür

## Giriş

Kalite kavramı alanyazında çok sayıda tanıma sahip kavramlardan bir diğeridir. En yaygın olarak kullanılan tanım standartlara uygunluk ve şartnameye uygunluktur. Buna göre ürün, kullanıcı arasındaki ilişkide farklı beklentileri ve ihtiyaçları belirli düzeyde karşılama özelliğine sahip olması gerektirdiği anlamını da içermektedir. Bu noktada geliştirilenlerden faydalanacak olan kişilerin ilgi, görüş, ihtiyaç ve isteklerini dikkate almak da geliştirme sürecinin kalite düşüncesi ile birleştirilmesi önemli bir belirleyici haline gelmektedir.

Gazi Üniversitesi'nin kalite geliştirme (<https://kalite.gazi.edu.tr/>) çabalarına uygun olarak GEBAM'da sadece yönetim kurulu ve danışma kurulu öneri ve istişareleri doğrultusunda değil dış paydaşlardan veri toplayarak bir araştırma ve geliştirme stratejisi çerçevesi oluşturmaya çalışmaktadır. Çünkü, kaliteye etki eden unsurlara iç ve dış olarak iki temel gruba ayrılmaktadır. Dış unsurlar arasında tüketici/kullanıcı özellikleri gelmektedir. GEBAM'ın hedef kitlesi yönetmeliği (<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=38889&mevzuatTur=UniversiteYonetmeli&mevzuatTertip=5>) tarafından net biçimde belirlenmiştir. Otizm ve gelişimsel bozukluklar şemsiyesi altında toplanmış olan bireyler, aileleri, onlara hizmet sağlayanlar başta olmak üzere toplumun tamamını içermektedir. Bu nedenle toplumsal düzeyde ihtiyaç ve önceliklere dönük bir araştırma ve geliştirme stratejisi kurgulanması önem kazanmaktadır.

Bu rapor bu bağlamda alandan toplanan verinin özetlenmesi şeklinde geliştirilmiştir.

## Yöntem

Dış paydaşların görüşlerinin toplanması için bir tarama modeli çalışması planlanmıştır ve aynı çalışmanın periyodik aralıklarla gerçekleştirilmesi ile zaman içerisindeki değişimi de takip edecek bir yaklaşım kurgulanmıştır.

### Veri Toplama Aracı

Sahadan veri toplamak için Merkez imkanları dahilinde en gerçekleştirilebilir yaklaşımın çevrimiçi bir anket hazırlamak olduğuna karar verilmiştir. Anketin geliştirilme sürecinde kalite kavramının temel ilkelerini yerine getirmek için gerekli unsurlar, otizm ve gelişimsel bozukluklar alanyazını ve internet üzerinden tespit edilen diğer kaynaklardan da faydalanılmıştır. Geliştirilen havuz içinde eleme gerçekleştirildikten sonra 2 alan uzmanından görüş alınarak anketin son haline karar verilmiş ve <https://forms.gle/QhGD9Xn9ywW8e6Sr7> adresinden ilgililere açılmıştır.

Elde edilen form dış paydaşların istek ve ihtiyaçları yanında ulusal bazda güçlü ve zayıf yanlarımızı da değerlendirmelerini içeren sorulardan oluşmuştur.

### Veri Toplama Süreci

Merkeze ait sosyal medya hesaplarından takipçilerin de paylaşacağı şekilde afiş duyurulara hazırlanmıştır. Bu duyurular fasıllarla tekrarlanarak dış paydaşların ilgisi çekilmeye çalışılmıştır. Yaklaşık olarak 1 aylık bir duyuru süreci sonunda duyurular durdurulmuştur.

### Veri Analizi

Toplanan veri özelliği olarak içerik analizi yapılmasına karar verilmiştir. İçerik analizi ifadelerin anlamları ve gelen yanıtlardaki sıklık gibi verinin birlikte incelenmesine izin vermektedir. Veri aracında ifade tamamlama soruları da yer aldığı için sadece sıklık verisinin yeterli sonuç üretmeme ihtimalinden dolayı verilen yanıtların anlamı ya da odağı üzerine de bir inceleme yapılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.

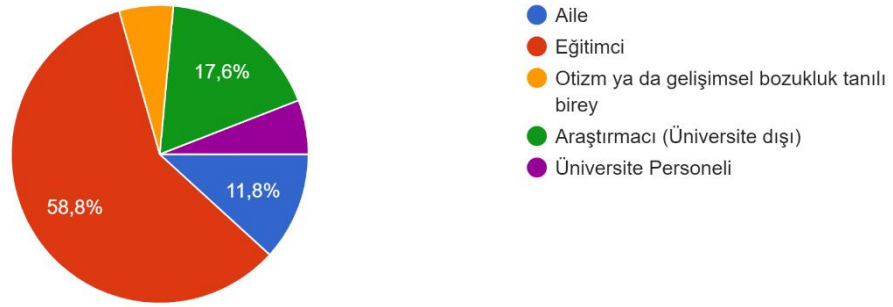
## Bulgular

### Katılımcı Özellikleri

Dış paydaşlara sunum gerçekleştirildikten sonra toplamda 17 kişinin ankete yanıt verdiği görülmüştür. Aşağıda Şekil 1’de bu kişilerin konuyla ilgisine dair bilgi sunulmuştur.

Şekil 1. Katılımcıların konuyla ilgisi

Katılımcı özelliğiniz  
17 yanıt

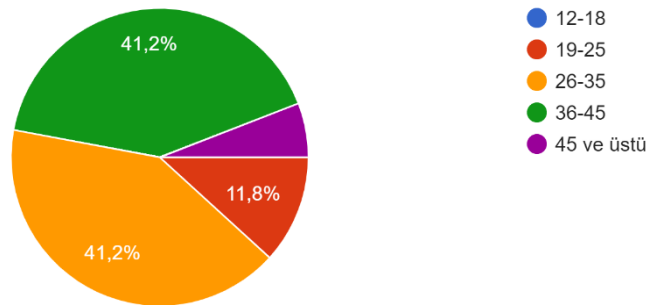


Katılımcıların %58’inin eğitimci olduğu görülmektedir. İzleyen grupların üniversite dışında çalışan araştırmacılar ve aileler olduğu görülmektedir.

Şekil 2 ise katılımcıların yaş aralığını göstermektedir. Katılımcıların eşit dağılımı olan iki grup olan 26-35 ve 36-45 yaş aralığında oldukları, bu iki grubun toplamda katılımcıların %82’sini oluşturduğu görülmektedir.

Şekil 2. Katılımcı Yaş Dağılımı

Yaş aralığınız  
17 yanıt



## Anket Sorularına Verilen Yanıtlar

Soru 1: "Lütfen aşağıdaki ifadeyi tamamlayınız. Size göre otizm ve gelişimsel bozukluklar alanlarında MUTLAKA yapılması gereken araştırmaların ana odağı..... olmalıdır."

Bu ifadeyi tamamlamak için gelen katılımcı yanıtları incelenmiş olup yanıtlar aşağıdaki şekilde kategorize edilmiştir.

- Öğretmen yetiştirme
- Yeni teknoloji geliştirme
- Program/müdahale geliştirme
- Aile ve çevre eğitimi

Bu yanıtlar doğrultusunda 5 katılımcı program ve müdahale geliştirmenin önemine dikkat çeken yanıtlar vermişlerdir. Bu yanıtların içeriği incelendiğinde ise erken yaşta başlanan müdahale programlarının daha etkili olacağına, dil ve iletişim becerisinin geliştirilmesi için gerekli müdahaleler ve alternatif iletişim uygulamalarının olması gerektiğini vurgulamışlardır.

İki katılımcı ise öğretmen yetiştirme ve yetiştirilen öğretmenlerin bilgi olarak donatıldıklarını ama sahada var olan bilgilerini etkili kullanamadıklarını, katılımcılar öğretmen yetiştirme programlarındaki uygulama derslerinin yetersiz geldiğini, öğretmenlerin mezun olduktan sonra sahada çalışmaya başladıklarında otizmlili bir birey ile karşı karşıya gelince müdahale sırasında eksiklikleri olduğunu ve müdahaleyi uygulayamadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan 5 ise aile ve çevre eğitiminin hem çocuk hem de çevresi için önemini vurgulamışlardır. Verilen yanıtlara bakıldığında ailelerin ve çevresinin bilinçlenme ve eğitim alma konusunda istekli oldukları aynı zaman da kendilerini yetersiz hissettikleri görülmektedir.

Diğer katılımcıların cevapları ise gelişen teknolojiye faydalanılması, nörobilim ve göz izleme müdahale programları geliştirilmesi, bireyin toplum içinde görünürliğünün artırılması, otizmin nedenleri, değerlendirmenin sistemli ilerlemesi gibi otizm ve gelişimsel bozukluk alanlarında yapılması gereken araştırma konularını oluşturmaktadır.

Soru 2: Lütfen aşağıdaki ifadeyi tamamlayınız. Size göre otizm ve gelişimsel bozukluklar alanında ..... konularında da araştırmalar yapılması uygun olacaktır.

Sorusuna gelen katılımcı yanıtları incelenmiş olup yanıtlar aşağıdaki gibi kategorize edilmiştir.

- Birey, aile hakları ve istihdam
- Günlük yaşam
- Otizm nedenleri
- Müdahale

Beş katılımcı müdahale programlarının araştırılmasının uygun olacağı yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtların içeriği ise bireye özel uygulamaların olması, erken çocukluk ve müdahale programları, iletişim becerilerinin genişletilmesi, ve bazı ticari olarak kayıtlanmış yöntem/programların geliştirilmesi için müdahaleler oluşturmaktadır.

Diğer 5 katılımcı ise otizme sebep olan faktörlerin araştırılmasının uygun olacağı yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtların içeriğini ise bakteri, virüs gibi mikroorganizmaların otizm yapıp yapmadığı, psikolojik rahatsızlıkların otizm yapıp yapmadığı, çocuklarının ve ailelerinin travmatik geçmişlerinin otizme etkisi ve beslenmenin otizme etkisi oluşturmaktadır.

Diğer 3 katılımcı ise birey, aile hakları ve istihdam konusunun araştırılmasının uygun olacağı yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtların içeriğini ise ergen ve genç yetişkin otizmli bireylerde hak savunuculuğu, istihdam ve istihdam sürekliliği, ailelerin kanuni düzenlemeler çerçevesinde eğitim ve bilgilendirilmesi oluşturmaktadır.

Diğer katılımcılar ise sosyal aktivite ve günlük yaşam becerileri, yetişkinlik dönemindeki otizmli bireylerin yaşam kalitesinin artırılması, öz belirleme davranışları, rehabilitasyon merkezlerinin işleyişi konularının araştırılmasının uygun olacağı yanıtını vermişlerdir.

**Soru 3:** Lütfen aşağıdaki ifadeyi tamamlayınız. Size göre otizm ve gelişimsel bozukluklar alanında MUTLAKA üretilmesi gereken hizmet ..... olmalıdır.

Bu soruya gelen katılımcı yanıtları incelenmiş olup yanıtlar aşağıdaki gibi kategorize edilmiştir.

- Müdahale
- Kurumlar arası iş birliği
- İstihdam
- Birey ve aile eğitimi
- Değerlendirme ve gelişim takibi
- Sosyal uyum

Yedi katılımcı birey ve aile eğitimlerinin üretilmesi gereken hizmet olduğu yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtlar içeriğini ise herkesin faydalanabildiği ücretsiz eğitim imkânı, aile eğitimleri, güncel eğitim sistemlerini ve öğretim programlarının incelenmesi, güncel kaynak ve yayınların oluşturulması oluşturmaktadır.

Diğer 3 katılımcı ise değerlendirme ve gelişim takibi yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtların içeriğini ise bireyin gelişim takibi, erken tanılama, ulaşılabilir değerlendirme ve yönlendirme, ulusal bireyselleştirilmiş eğitim programı takibi oluşturmaktadır.

Diğer 2 katılımcı müdahale programlarının üretilmesi gereken hizmet olduğu yanıtını vermişler ama içeriği hakkında bilgi vermemişlerdir. Diğer katılımcıların yanıtları ise otizm alanında sunulan erişilebilir her türlü hizmet, sosyal uyum becerileri ve beslenme değişkenliğinin mutlaka üretilmesi gereken hizmet olduğu yanıtını vermişlerdir.



Soru 4: Size göre otizm ve gelişimsel bozukluklar alanında erişimin en zor olduğu hizmet nedir?

Sorusuna gelen katılımcı yanıtları incelenmiş olup yanıtlar aşağıdaki gibi kategorize edilmiştir.

- Etkileşim kurmak
- Eğitim
- İstihdam
- Sosyal uyum
- Değerlendirme

Dokuz katılımcı eğitim alanındaki hizmetlerin erişiminin zor olduğu yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtların içeriğini ise yoğun ve nitelikli eğitim hizmetleri, meslek eğitim, uzman kişiden alınan eğitim hizmeti, güvenilir kaynaklara erişim zorluğu, aile eğitimi ve aileye uyarlanan hizmetlerin sınırlılığı oluşturmaktadır.

Diğer 2 katılımcı ise kişilerle etkileşim kurmaya dayalı hizmetlerin erişiminin zor olduğu yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtların içeriğini ise aile ile sürdürülebilir iletişim, ailelerin uzmanlara danışması oluşturmaktadır.

Diğer 3 katılımcı değerlendirme hizmetlerine erişimin zor olduğu yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtların içeriği ise değerlendirme, eğitsel tanılama, aileyi bilgilendirme ve yönlendirme olarak dağılmıştır.

Diğer katılımcılar istihdam ve sosyal uyum becerileri alanındaki hizmetlerin erişiminin zor olduğu yanıtını vermişlerdir fakat hizmetlerin içeriği hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamamıştır.

Yukarıdaki ifadelerden bir ortak nokta olarak da geliştirilmesine ihtiyaç duyulan başlıkların yanında geliştirilmiş olanlara da erişim sorununa dikkat çekildiği de görülmektedir

Soru 5: Size göre otizm ve gelişimsel bozukluklar alanında ülkemizin güçlü yanları nelerdir?

Sorusuna gelen katılımcı yanıtları incelenmiş olup aşağıdaki gibi kategorize edilmiştir.

- Eğitim
- Değerlendirme
- Öğretmen yetiştirme

Üç katılımcı eğitim alanındaki hizmetlerin otizm alanında ülkemizin güçlü yanları olduğu yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtların içeriğini ise otizm alanında verilen eğitimlerin gelişmeye devam ediyor olması, disiplinler arası çalışmaların artması, uygulamalı davranış analizi gibi müdahale programlarının iyi uygulanabiliyor olması, sınırlı sayıda da olsa çalışmaların yapılıyor olması, belirli bir döneme kadar öğrencilerin eğitime ulaşabiliyor olması, özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinin gelişmiş ve ihtiyaçlara yönelik olmasıdır.

Diğer 4 katılımcı ise üniversitelerdeki özel eğitim öğretmenliği programlarını ülkemizin güçlü yanları olduğu yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtların içeriğine daha detaylı göz atıldığında özel eğitim alanında yetiştirilen uzman personel, yetkin ve alanının uzmanı öğretim üyeleri, üniversitelerde özel eğitim öğretmenliği programlarının açılması, çevrenin özel gereksinimli bireylere bakış açısının olumlu yönde değişmeye başlaması, bilinirliğin ve farkındalığın artması oluşturmaktadır.

Diğer 2 katılımcı ise değerlendirme hizmetlerinin ülkemizin güçlü yanları olduğu yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtların içeriğini ise erken tanılanmanın olabildiğince erken yapılmaya gayret ediliyor olması oluşturmaktadır. Diğer katılımcıların yanıtları ise hizmetlerin güçlü yanları olduğu yanıtını değil zayıf yanları olduğu yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtların içeriği ise hizmetlerin eksiklikleri, sınırlı sayıda çalışmaların yapılıyor olması yanıtlarını oluşturmaktadır.

**Soru 6:** Size göre otizm ve gelişimsel bozukluklar alanında yapılacak çalışmalar için değerlendirilebilecek ama değerlendirilmeyen bir fırsat ya da kaynak var mıdır?

Sorusuna gelen katılımcı yanıtları incelenmiş olup yanıtlar aşağıdaki gibi kategorize edilmiştir.

- Rehabilitasyon merkezleri
- Doğru kaynak kullanımı
- Projeler ve teşvik
- Teknoloji
- Müdahale
- Beslenme

İki katılımcı otizm ve gelişimsel bozukluklar alanında yapılacak çalışmalar için değerlendirilebilecek ama değerlendirmeyen bir fırsat ya da kaynak için rehabilitasyon merkezleri yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtların içeriğinde ise rehabilitasyon merkezlerinin işlevine uygun hizmet vermediği eğer işlevine uygun hizmetlerde iyileşmeye gidilirse daha yararlı olacağı, otizm öğrencisi fazla olan rehabilitasyon merkezlerinin araştırılması oluşturmaktadır.

İki katılımcı ise değerlendirilebilecek ama değerlendirmeyen bir fırsat ya da kaynak için müdahale yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtların içeriğini alan yazındaki yöntemlerin saha da uygulanmıyor olması ve sahadaki durumların da alan yazında yer almıyor olması, bilimsel çalışmaların çok az olması, uygulamaların bilimsel araştırma kaynağı olarak kullanılması oluşturmaktadır.

Diğer 2 katılımcı ise proje ve teşvik yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtların içeriğini ise çok sınırlı sayıda değerlendirilen projelerin değerlendirilmesi, proje bütçelerinin sınırlı olması, proje sürelerinin kısa olması, araştırmacıların teşvik edilmemesi ve AB projeleri oluşturmaktadır. Diğer katılımcılar ise doğru kaynak kullanımı, teknoloji ve beslenme yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtların içeriğini ise rehabilitasyon

merkezlerine aktarılan kaynağın doğru kullanılmaması, gerekli kaynakların sınırlı olması ve devlet tarafından kaynakların arttırılması, teknolojinin etkili kullanılması, beslenme ve diyet tedavilerinin eksikliği oluşturmaktadır.

Soru 7: Eklemek istedikleriniz?

Sorusuna gelen katılımcı yanıtları incelenmiş olup yanıtlar aşağıdaki gibi kategorize edilmiştir.

- Alan yazın- saha uyumu
- Erişebilirlik
- Müdahale
- Beslenme
- Teşekkür mesajı
- Yanıt yok

Beş katılımcı eklemek istedikleriniz sorusuna yanıt vermemişlerdir. Dört katılımcı ise teşekkür mesajlarını iletmişlerdir. Diğer katılımcılar ise alanyazın–saha uyumsuzluğu, erişebilirlik, müdahale, beslenme yanıtlarını vermişlerdir. Bu yanıtların detayındaysa alan yazın ve saha çalışmalarının kopuk olduğu, sahadaki sorunların çözüme kavuşturulmasında iş birliği kurulmadığı; öğretmenlerin hizmetlere erişimdeki nakit ve vakit sınırlılıkları, müdahale programlarında erken çocukluğa yer verilmesi ama yetişkinlik döneminin de aksatılmaması, araştırılması; teknolojiden faydalanılarak müdahale programlarının geliştirilmesi, yanıtlayanların içerisinde bir katılımcının diyetisyen olduğunu belirtmesi ve otizm de beslenme desteği ile fark oluşturabileceği yanıtı oluşturmaktadır.

## Sonuç

Yukarıdaki bulgular dikkate alındığında dış paydaşların katılımcı olarak sayısının sınırlı olması elde edilen veriye dair soru işaretlerine de neden olmaktadır. Fakat alanyazındaki çalışmalarla karşılıklı ele alındığında da belli düzeyde tutarlılık olduğu da fark edilebilmektedir. Konu başlıkları olarak değerlendirildiğinde GEBAM'ın çalışma stratejisini belirlerken öncelik alanlarının eğitim, teknoloji ve erişilebilir hizmetler olduğu ortaya çıkmaktadır. Zaman içerisinde veri toplama süreci tekrarlanarak dış paydaşların katkı ve etkisinin Merkez'in çalışmalarında daha fazla sese sahip olması hedeflenmektedir.

